

Ганна Кісла

СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ ІМІГРАНТІВ В УКРАЇНІ. ДОСВІД СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття присвячена темі міграційних процесів які є однією з головних рис глобалізаційного розвитку сучасного світу. Міграційні процеси розглядаються як такі, що постійно трансформуються в своєму змісті. В статті підкреслюється, що масштаби сучасних міграційних процесів потребують розробки нових методологічних підходів до їх дослідження. Один з таких підходів презентується в статті: емпірична спроба визначення основних характеристик імміграційної спільноти, яка присутня в соціальному просторі України. Отриманий результат наукового пошуку є складений на підставі соціологічного дослідження соціальний портрет іммігранта.

***Ключові слова:** міграційні процеси, глобалізаційний розвиток, емпіричні дослідження, імміграційна спільнота, соціальний простір, соціальний портрет.*

Актуальність. ХХІ століття інколи називають століттям міграції. Міграційні переміщення, масштаби яких постійно зростають, а напрями і склад урізноманітнюються, перетворилися на помітний чинник розвитку глобалізованого світу. Вони чинять значний вплив на кількісний та якісний склад населення, економіку, політику, культуру. Оскільки міграційна політика значною мірою є відповіддю на виклики міграційних процесів, її аналіз неможливий без усвідомлення особливостей сучасних міграцій [3].

Сучасні міграційні процеси є складовою глобального розвитку світу. Глобальні зміни світу, які Зігмунд Бауман називав «плинною сучасністю», створюють нові уявлення про світ, про нове комунікативне суспільство, актуалізують переосмислення поглядів і когнітивних кордонів для розуміння будь-якого (особистого, суспільного) досвіду людей.

Актуальність дослідження міграційних процесів полягає у постійному зростанні їх соціальної значущості. Масштаби сучасних міграційних процесів потребують розробки нових методологічних підходів до їх дослідження. Масові переміщення представників різноманітних етнічних груп по світу складають певні проблеми для країн, які стають країнами за статусом приймаючої сторони. Україна в результаті

геополітичних процесів останніх років стає країною, яка з часом приймає все більше і більше вихідців із різних країн світу. Основними донорами іммігрантів для України є країни Середньої Азії: Афганістан, Бангладеш, В'єтнам, Йорданія, Індія, Ірак, Іран, Китай, Курдистан, Нігерія, Пакистан, Палестина, Сирія, Туреччина, Шрі-Ланка. У період 2014-2019 рр. помітно збільшується кількість мігрантів, які використовують Україну як транзитну країну у своїх намаганнях дістатися Західної Європи [1].

Мета статті полягає у визначенні основних характеристик імміграційної спільноти, яка присутня в соціальному просторі України. Конструювання соціального портрету іммігрантів на підставі емпіричного дослідження дозволить оптимізувати побудовання міграційної політики української держави.

Методологічні основи дослідження феномену міграції та іммігрантів. В опублікованому 1998 р. ґрунтовному дослідженні аналітичної та описової літератури з питань міжнародної міграції «Світи у русі. До розуміння проблеми міжнародної міграції наприкінці тисячоліття» його автори Д. Массей, Д. Арандо, Г. Гюго, А. Коуаучі, А. Пеллеґріно та Е. Тейлор визначили сім теоретичних підходів до появи та розвитку міжнародної міграції [1]. Кожен з цих підходів – які спираються відповідно на методи неокласичної макроекономіки, неокласичної мікроекономіки, нової економіки міграції, теорії сегментованого ринку праці, теорії світових систем, теорії соціального капіталу та теорії сукупних причинно-наслідкових моделей – не може самотужки, окремо від інших дати вартісну наукову інтерпретацію такого складного явища, як сучасні міграційні тенденції. Всі ці теорії, стверджують автори, залишають замало простору для масових переселень, які не є економічними за своєю природою. Крім того, аналітики здебільшого розглядають мігрантів як єдиний тип [2]. Розглянувши існуючі підходи до міграції стосовно п'яти активних на кінець ХХ століття міжнародних міграційних систем – Північна Америка, Західна Європа, Перська затока, Азіатсько-Тихоокеанський регіон, південноамериканський регіон, Д. Массей та його колеги роблять висновок, що теоретична думка про масові переселення «відмовляється від надміру матеріальних, механістичних моделей на користь більш динамічних підходів, які дозволяють рішенням на мікрорівні впливати на процеси на макрорівні, і навпаки» [1]. Таку тенденцію можна лише вітати, оскільки дослідники, що працюють на різних рівнях аналізу, часто прагнуть пояснити поведінку тих самих мігрантів. По суті, різні теорії, які до сьогоднішнього дня застосовувалися у дослідженні міжнародної міграції, зовсім не обов'язково є

взаємовиключними, просто вони аналізують різні зрізи явища (на рівні однієї людини, сім'ї, на національному та міжнародному рівні).

Інший дослідник проблеми Ч. Тіллі розвиває цю думку, стверджуючи, що «здебільшого ефективними міграційними одиницями були (і є) не окремі особи чи сім'ї, а групи людей, об'єднані знайомством, подібністю та досвідом роботи» [6]. Міграція за допомогою соціальної мережі, робить висновок Тіллі, є ефективною завдяки тому, що спирається на налагоджені міжособистісні зв'язки, які мінімізують та рівномірно розподіляють ризики. Ч. Тіллі показує, що найновіші історіографічні та соціологічні дослідження з питань міграції основну увагу приділяють саме ролі соціальних мереж, які своїм походженням сягають рідних країн мігрантів і є глибоко укоріненими в етнічних анклавів у країнах їх нового проживання [6].

Полеміку щодо дослідження міжнародної міграції із застосуванням методик різних наукових дисциплін продовжили К. Бреттелл та Д. Голліфілд в опублікованому 2000 р. збірнику «Migration theory: at the intersection of different disciplines» [7].

К. Бреттелл, Д. Голліфілд та їхні колеги дають оцінку підходам та основним об'єктам дослідницької уваги, на яких зосереджуються різні дисципліни. Так, антропологи вивчають соціальний і культурний контекст поведінки мігрантів, демографи зосереджуються на динаміці змін населення. Економісти досліджують економічний вплив міграції, історики – досвід мігрантів, правознавці – міграційне законодавство та політику. Політологи аналізують наслідки міграційної політики, соціологи прагнуть визначити джерела соціального капіталу та соціальних мереж. Деякі дисципліни схильні до дослідження питань макрорівня, тоді як інші заглиблюються в аналіз мікрорівня. Згадані вище К. Бреттелл і Д. Голліфілд вважають, що потрібно виробити концепцію, сформулювати теоретичні засади, які інтегрували б різнопланові підходи та методики. Завдяки цьому їхня концептуалізація міграції набуває рис динамічного процесу, у якому дослідники менше уваги приділяють конкретним країнам походження та проживання мігрантів [7].

Для більш плідного вивчення методології дослідження імміграційних процесів ми звернулися до наукових розробок, публікацій сучасних науковців Великобританії, Німеччини, Чехії, Польщі, Іспанії. У результаті були виявлені тенденції осмислення міграцій як впливового феномена сучасних суспільних процесів.

Так у роботі Джеффри Пасселя «Демографія іммігрантської молоді: минуле, теперішнє і майбутнє» досліджуються демографічні тенденції та

прогнози у молодіжному середовищі іммігрантів США, особлива увагу приділяється новим явищам серед молоді іммігрантів. Він простежує зміни за останні сто років, аналізує прогнози населення до 2050 року та пропонує деякі зауваження щодо імовірного впливу іммігрантського аспекту на американське суспільство. Дж. Пассель подає дані про правовий статус молодих іммігрантів та їхніх сімей, про їх географічний розподіл та концентрацію в США. Автор підкреслює два суттєві демографічні зрушення. По-перше, іммігрантська молодь, визначена як діти віком до вісімнадцяти років, які є іноземцями або народилися в сім'ї іммігрантів. По-друге, хвиля імміграції, яка розпочалася з середини 1960-х років, зробила дітей найбільш вільною та етнічно різноманітною віковою групою у Сполучених Штатах. Ця зміна демографічної структури у молодіжному середовищі США, ймовірно, породжуватиме кілька проблем у найближчі десятиліття, зокрема пов'язаними з більш високими показниками бідності серед молоді, особливо серед іноземних дітей та дітей з незареєстрованих шлюбів [4].

Відомий український соціолог, дослідник міграційних процесів, Ірина Прибиткова розглядає останні наступним чином: «Створюючи передумови для реалізації соціальної мобільності населення, процес міграції впливає на трансформацію соціальної структури суспільства. Сприяє професійному просуванню мігрантів, зміни їх статусних характеристик і способу життя, їх доходів і споживання. Міграції грають активнішу роль в формуванні спільнот. І обміну інформацією. Крім того, в межах простору можливостей здійснюються складні процеси вирівнювання соціально-культурного потенціалу іммігрантів» [5, 168].

Олена Малиновська, відомий дослідник міграційних процесів в Україні, робить висновки, що позитивний вплив міграції на розвиток суспільства не відбувається автоматично, а вимагає цілеспрямованої багатовекторної роботи і окремих держав, і міжнародного співтовариства в цілому. Тому значення міграційної політики – як на національному, так і на регіональному та глобальному рівнях – закономірно зростає, її завдання ускладнюються, а механізми реалізації посідають помітне місце в державних організаціях [3, 15]. Причини наростання обсягів міжнародних міграційних переміщень, як і змін їх сутнісних характеристик, є передусім результатом глобалізаційних процесів. Зняття перешкод на шляху вільної торгівлі, зростання політичної, економічної, соціальної взаємозалежності між державами, що виявляється у формуванні транснаціонального бізнесу та міжнародного ринку праці, інтернаціоналізації науки, освіти, інформації, небаченому розвитку комунікацій, мали вирішальне значення для динаміки

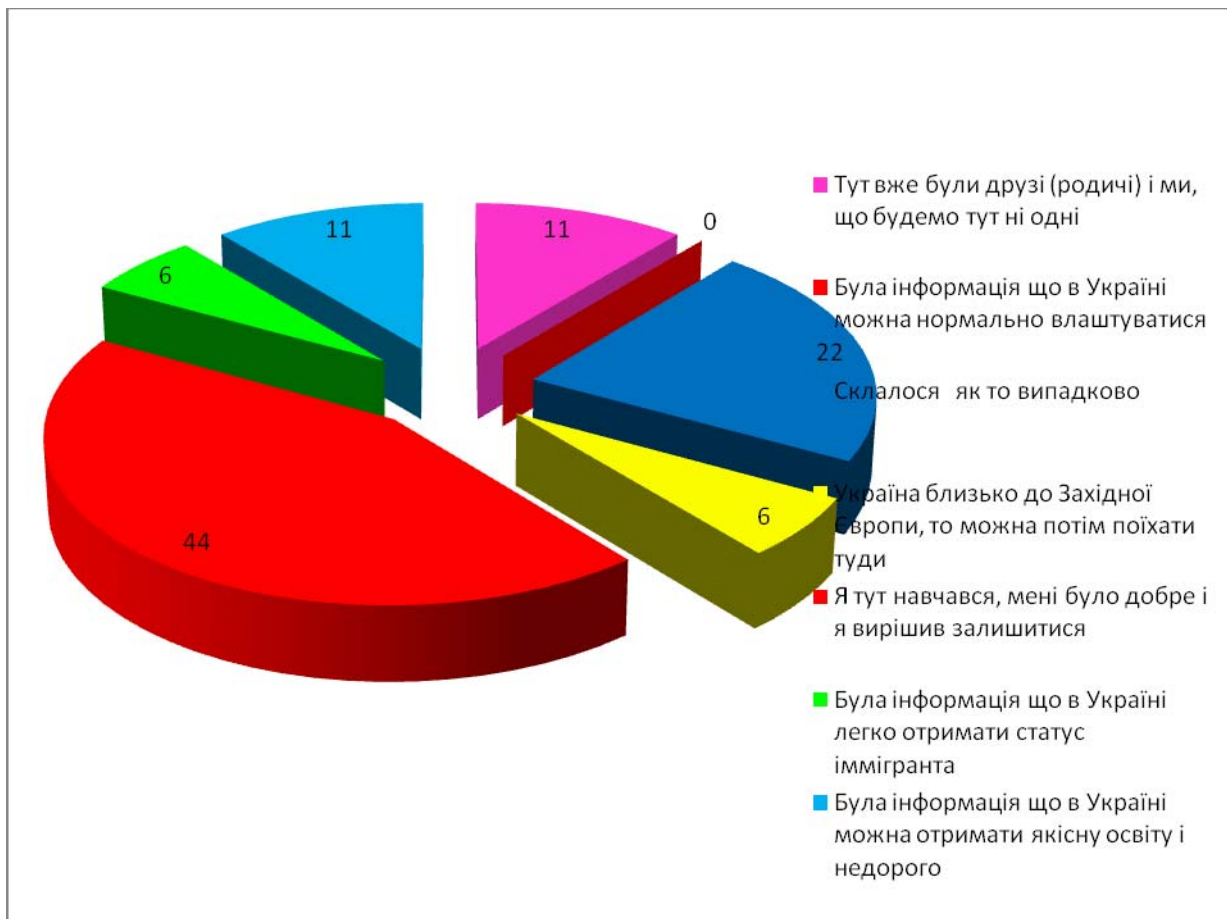
та обсягів міграцій населення. У контексті глобалізації міжнародна міграція виступає і як провокуючий момент, і як результат глобальних змін [3].

Соціальний портрет іммігрантів в Україні. Результати соціологічного дослідження

З урахуванням соціальної значущості імміграційних процесів соціологи приділяють їм особливу увагу. Соціологічне дослідження «Іммігранти у суспільстві: виклики для освіти» (спільний міжнародний проект НПУ імені М. П. Драгоманова та Ризького університету) передбачало отримання інформації за основними напрямками проблеми, яка досліджувалася: причини імміграції в Україну, рівень отриманої освіти в рідній країні, наявність фаху, можливості використання раніше отриманої освіти у приймаючій країні, роль освіти для іммігрантів у процесі адаптування у приймаючій країні, рівень особистого запиту іммігранта на отримання освіти, планування освіти для дітей, труднощі, з якими стикаються діти мігрантів під час навчання, ставлення до української мови, рівень опанування українською мовою, рівень використання української мови, соціальний портрет іммігранта – стать, вік, освіта, релігійна ідентичність, рідна країна, вид зайнятості, тип житла, сімейний стан, наявність дітей.

Чому Ви приїхали саме в Україну?

Тут вже були друзі (родичі) і ми вирішали, що будемо тут не одні	11,0
Була інформація, що в Україні можна нормально влаштуватися	
Склалося якимось випадково	22,0
Україна близько до Західної Європи, то можна потім поїхати туди	6,0
Я тут навчався, мені було добре і я вирішив залишитися	44,0
Була інформація, що в Україні легко отримати статус іммігранта	6,0
Була інформація, що в Україні можна отримати якісну освіту і недорого	11,0

Головним завданням дослідження було визначення соціального портрету імігранта – стать, вік, освіта, релігійна ідентичність, рідна країна, вид зайнятості, тип житла, сімейний стан, наявність дітей.

Імігранти у Києві являють собою цікавий випадок, що підтверджує деякі полемічні тези, висунуті такими дослідниками міграційних процесів, як Д. Массей, Д. Арандо, Г. Гюго, А. Коуачі, А. Пеллегріно, Е. Тейлор, Ч. Тілли [1]. Прибуття імігрантів до Києва зумовлене факторами, які виходять за межі міркувань, пов'язаних з надіями на кращі заробітки у вузькому сенсі. Значна частина київських мігрантів прибула в Україну, аби уникнути масових соціальних безладів в тих чи інших країнах (це підтверджує тезу, що їх висуває нова економіка міграції), хоча багато хто має на меті вищі заробітки та економічні вигоди, властиві Європі (таким чином вписуючись у концепції неокласичної мікро- та макроекономіки). Київ став місцем поселення імігрантів після того, як на руїнах радянської автаркії постала незалежна Україна, яка почала інтегруватися в глобальні системи (що, відтак, лягає в деякі положення, теорії сегментованого ринку праці та світових систем). Утім, міграції до Києва сприяли і соціальні контакти, налагоджені у попередні періоди

(відповідно до теорії соціального капіталу). Нарешті, слід зазначити, що появу громад переселенців в українській столиці не можна пояснити, спираючись лише на якусь одну концепцію (що дає підстави для застосування методів, пропонованих теорією сукупних причинно-наслідкових моделей) [5].

Цей новий підхід видається особливо доречним, коли йдеться про «нетрадиційних» іммігрантів у Києві. Традиційний аналіз ринку праці навряд чи може бути з успіхом застосований до дослідження спільнот переселенців, для яких Київ, можливо, є лише проміжним пунктом на довшому шляху до Європи. Г. Бреттелл, Р. Голліфілд та їхні колеги заперечують проти розуміння міграції як незмінного руху з одного конкретного місця проживання до іншого. Академічна література зазвичай недооцінює той факт, що мігранти, як свідчить історія, досить часто сприймають своє поселення у будь-якій новій громаді просто як тимчасово зручне для них. Нерідко вони, проживаючи в новій країні, вважають її тимчасовим місцем свого перебування, навіть коли життя складається так, що це місце проживання стає для них постійним [7].

Результати нашого соціологічного пілотного дослідження певним чином редагують усталену наукову думку. Ієрархія мотивації вибору України для життя виглядає наступним чином:

<i>Я тут навчався, мені було добре і я вирішив залишитися –</i>	44%
<i>Склалося якимось випадково –</i>	22%
<i>Тут вже були друзі (родичі) і ми вирішили, що будемо тут не одні –</i>	11%
<i>Була інформація, що в Україні можна отримати якісну освіту і недорого –</i>	11%
<i>Україна близько до Західної Європи, то можна потім поїхати туди –</i>	6%
<i>Була інформація, що в Україні легко отримати статус іммігранта –</i>	6%

Відповідно на основі отриманих результатів можна стверджувати, що головною причиною прагнення до статусу іммігранта в Україні є здобуття освіти, яка, в свою чергу, сприяла позитивному оцінюванню українського суспільства і впливала на рішення жити в цієї країні. Цей результат можна підтверджувати статистичними даними Держкомстату про причини в'їзду іноземців в нашу країну.

<i>Здобути освіту</i>		<i>Працювати</i>		<i>На постійне місце проживання</i>	
Росія	3474	Росія	2152	Росія	2776
Марокко	200	Туреччина	276	Туреччина	239
Польща	175	Сербія	51	Молдова	209
Єгипет	79	Азербайджан	33	Литва	106
США	72	Узбекистан	23	Азербайджан	75
Узбекистан	42	Сирія	18	Латвія	64
Туніс	41	Казахстан	14	Польща	56
Молдова	39	Вірменія	14	Казахстан	47
Грузія	26	Болгарія	10	Мозамбик	45
Білорусь	25			Узбекистан	37
Туркменістан	23			Китай	33
Нігерія	23			Вірменія	27
Азербайджан	20			Ізраїль	26
Ірак	20			Ірак	21
Туреччина	18			Білорусь	19
Кувейт	18			Туркменістан	17
Ліван	17			Індія	16
Сирія	17			В'єтнам	15
Таджикистан	16			Киргизстан	15
Індія	15			Естонія	15
Казахстан	14			Німеччина	14
Німеччина	10			Єгипет	12
				США	12
				Італія	10

**http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.html*

Статистика в'їзду в Україну з метою працювати є не значущою порівняно з метою навчання. Інтенсивність мотивації «здобути освіту» і «на постійне місце проживання» майже симетричні. Причина «Була інформація, що в Україні можна отримати якісну освіту і недорого» – 11%, не домінує і знаходиться на четвертому місці в ієрархії, але її можна розглядати як додаткову до освітньої мотивації переїзду в Україну.

Яку ви маєте освіту?

Початкову (до 9 класів)	
Середню	18,0
Середню спеціальну (коледж)	8,0
Вищу чи незакінчену вищу	72,0
Інше	2,0

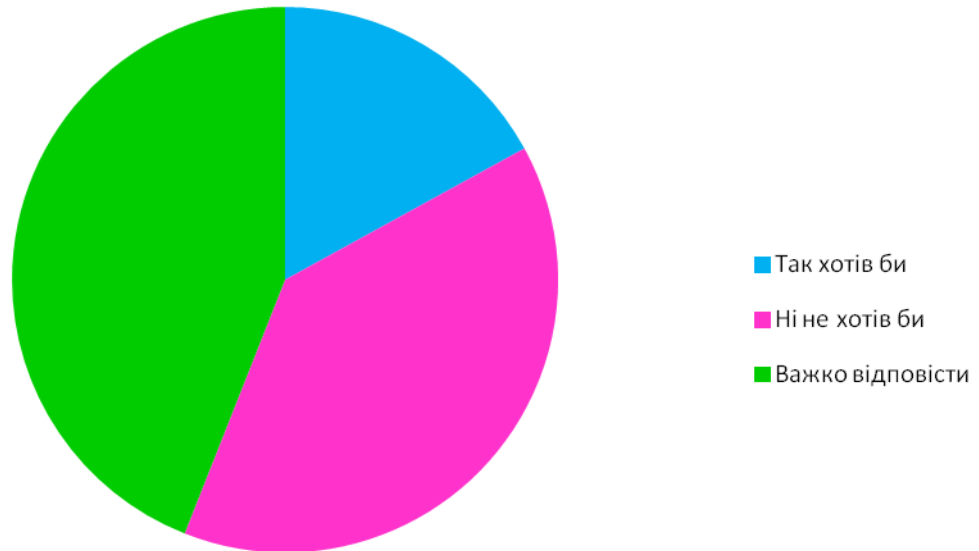

Данні, отримані на питання «Яку ви маєте освіту?», певним чином підтверджують припущення, що на сьогодні освіта є головним «стимулятором» приїзду іммігрантів в Україну. 72% іммігрантів мають вищу освіту і це з великою ймовірністю освіта, яка отримана в Україні.

Хотіли б Ви отримати вищу чи середню спеціальну освіту в Україні?

Так хотів би	17,0
Ні, не хотів би	39,0
Важко відповісти	44,0

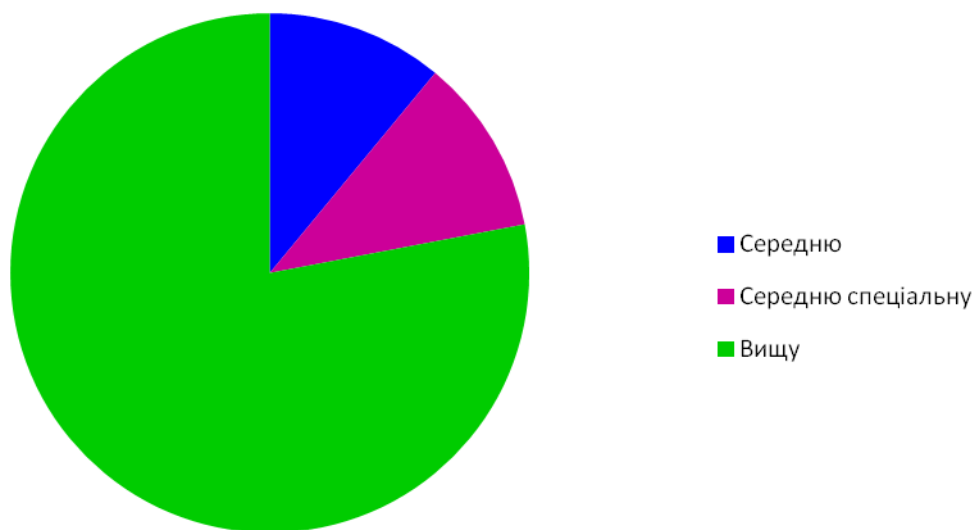
Хотіли б Ви отримати вищу чи середню спеціальну освіту в Україні?

Якщо хотіли би, то яку?

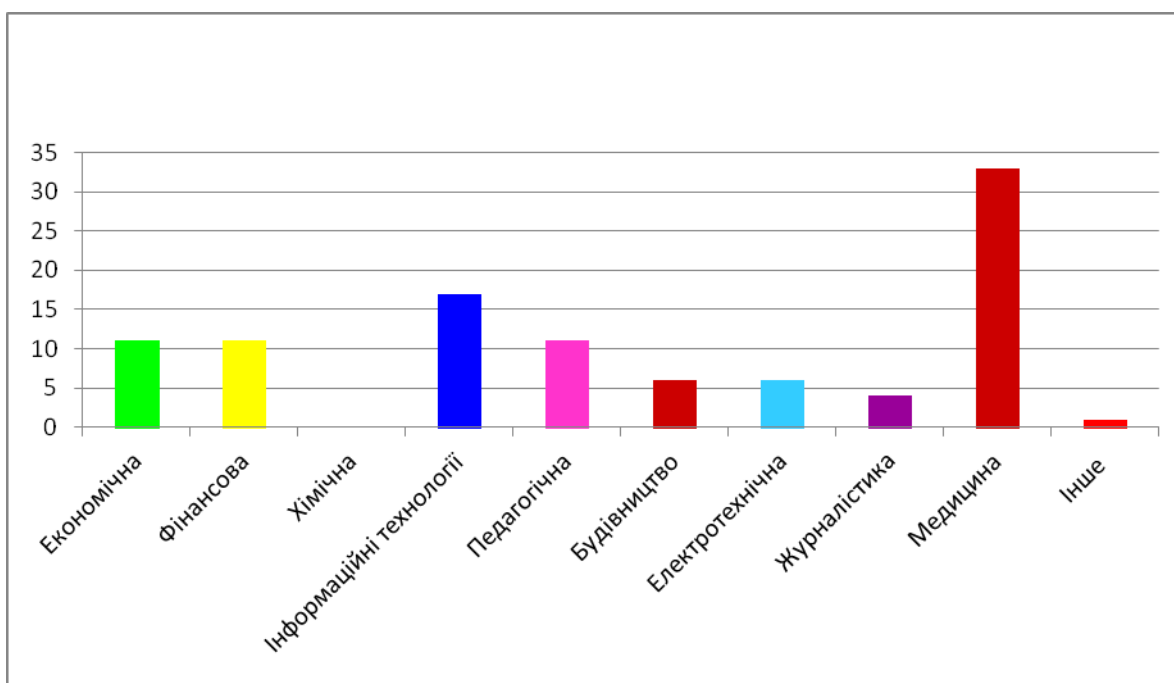
Середню	11,0
Середню спеціальну	11,0
Вищу	78,0

Якщо хотіли би то яку?

*Якщо Ви маєте вищу чи середню спеціальну освіту,
то за якою спеціальністю?*

Економічна	11,0
Фінансова	11,0
Хімічна	-
Інформаційні технології	17,0
Педагогічна	11,0
Будівництво	6,0
Електротехнічна	6,0
Журналістика	4,0
Медицина	33,0
Інше	1,0

Дані відповідей на питання дослідження «Якщо Ви маєте вищу чи середню спеціальну освіту, то за якою спеціальністю?» показують домінування фаху «медицина» – 33% і це певним чином є класичний результат, тому що найбільший відсоток іноземців завжди бажали отримати медичну освіту в Україні. На другому місці фах «інформаційні технології» і це вже результат інноваційних змін на ринку праці як в Україні, так і у світі.

*Якщо у Вас є середня спеціальна чи вища освіта,
то Ви працюєте в Україні за отриманим фахом?*

Так	17,0
Ні	83,0

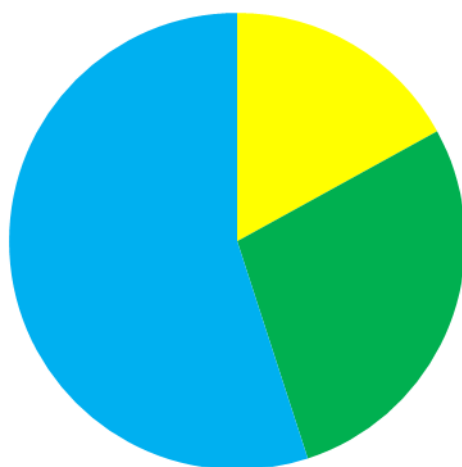

Цей результат потребує додаткового дослідження, оскільки пояснення, що отримані дані на відповідь «Якщо Ви не працюєте в Україні за отриманою раніше спеціальністю, то чому?» викликають певні запитання. Якщо третина опитуваних іммігрантів мають соціально замовлений фах – медицину, а більшість респондентів 55% відповідає, що «моя спеціальність низько оплачувана в Україні», то можна припускати, що по-перше, респонденти були не щирі у відповідях, по друге, в Україні на ринку праці існує конкуренція з додатком на іммігрантський статус, і по-третє, існування такої роботи, де іммігранти домінують у якості роботодавців (скажімо, речові ринки).

*Якщо Ви не працюєте в Україні за отриманою раніше спеціальністю,
то чому?*

Українські роботодавці відносяться до освіти моєї колишньої країни критично	-
Моя освіта не витримує конкуренції на ринку праці в Україні	17,0
Моя спеціальність не користується попитом в Україні	28,0
Інше – «моя спеціальність низько оплачувана в Україні»	55,0

Якщо Ви не працюєте в Україні за отриманою раніше спеціальністю, то чому?

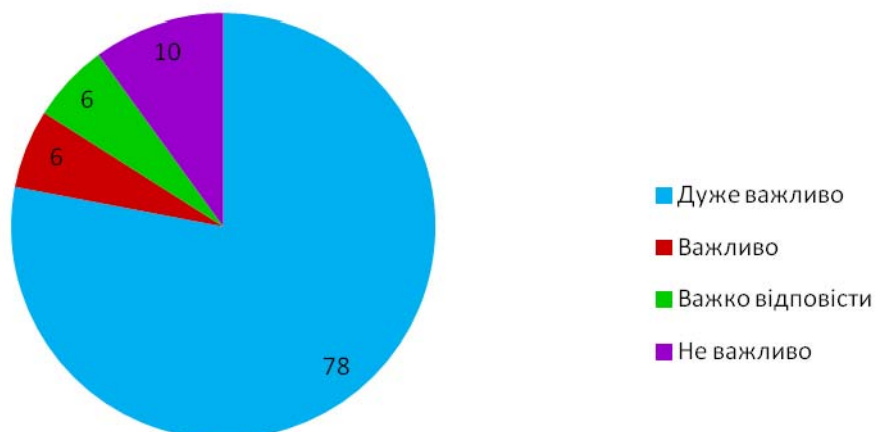
До аналізу цього результату додамо таке: дослідження англійських соціологів Єнтоні Хис і Катрін Ротон «Друга генерація у Західній Європі: освіта, безробіття і професійний рух», які були проведені у десяти країнах Західної Європи і які були присвячені проблемам освітнього та трудового ринку іммігрантів другого покоління, показують, що іммігранти залишаються особливо незахищеними в освіті, у доступу до ринку праці та досягненні професійних навичок. Недоліки є найбільш очевидними на ранніх стадіях шкільної кар'єри, але у деяких країнах іммігранти мають більш високі темпи професійних досягнень, ніж у більшості однолітків з аналогічними тестами. Вступ на ринок праці – це особлива проблема для більшості іммігрантів, де існують суттєві обмеження стосовно зайнятості [8].

Наступні питання «Якщо у Вас є середня спеціальна чи вища освіта, це допомагає Вам?» і «Як Ви думаєте, наявність середньої спеціальної чи вищої освіти є корисним для людини, якщо вона приїжджає в інше суспільство і планує у ньому жити?» були поставлені в анкеті з метою дослідження думки іммігрантів про роль освіти для життя в іншому, не рідному соціальному, середовищі. Передбачалося, що визнання позитивної ролі освіти для адаптації іммігрантів у приймаючому суспільстві, для можливостей комунікації, для заняття кращого місця на ринку праці, дозволить зробити висновок, що освіта є той напрямок у міграційній політиці держави, який дозволить уникнути складності з появою у суспільстві такої значущої у перспективі соціальної групи як іммігранти.

Як Ви думаєте, наявність середнє спеціальної чи вищої освіти є корисним для людини, якщо вона приїжджає в інше суспільство і планує у ньому жити?

Дуже важливо	78,0
Важливо	6,0
Важко відповісти	6,0
Не важливо	10,0
Зовсім не важливо	-

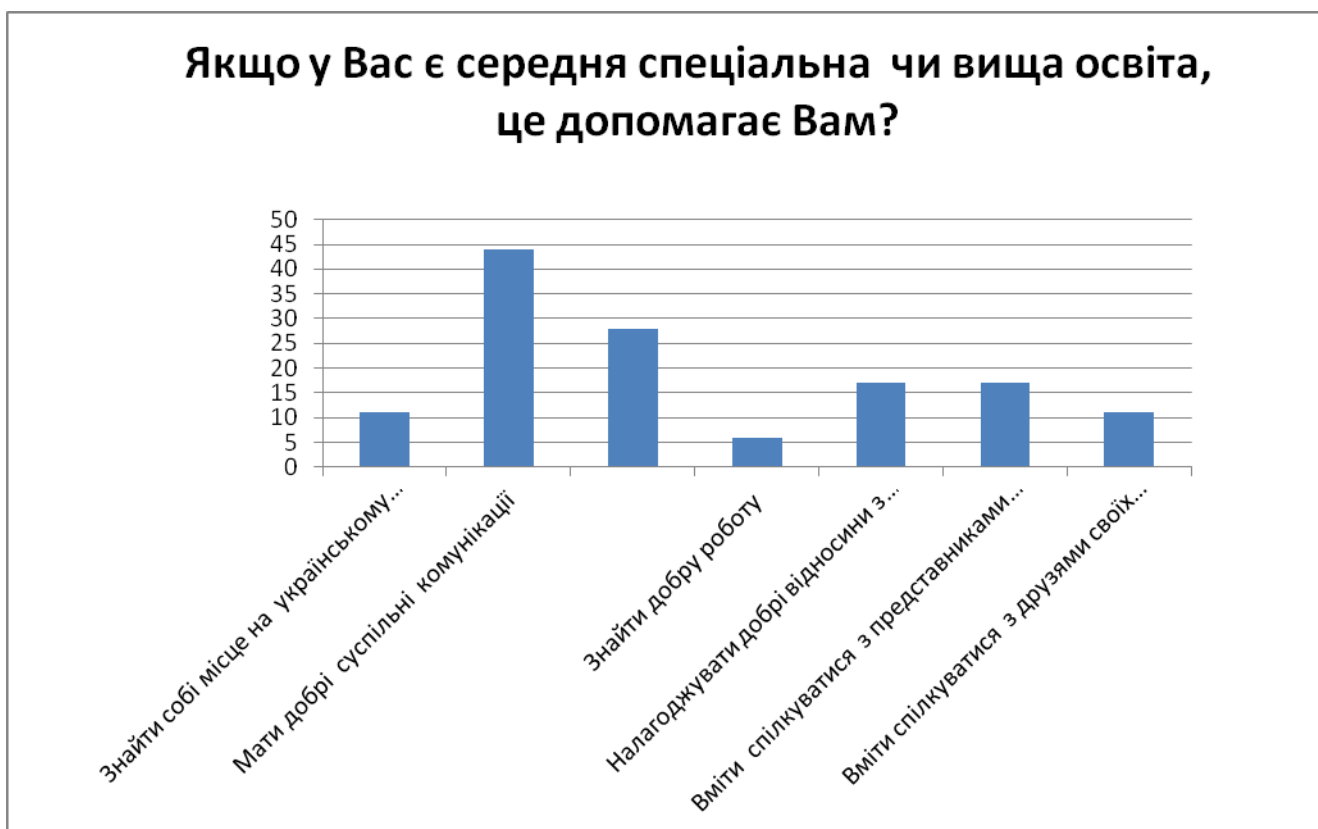
Як Ви думаєте, наявність середньої спеціальної чи вищої освіти є корисним для людини, якщо вона приїжджає в інше суспільство і планує у ньому жити?

Як бачимо, з Таблиці більшість респондентів (84%) вважають наявність освіти (середньої спеціальної чи вищої освіти) важливою і дуже важливою для людини, котра приїжджає жити в інше суспільство. Чому і у чому освіта є важливою для іммігрантів? Інформацію на ці питання ми отримали у наступних відповідях при аналізі пріоритетів «у чому допомагає».

*Якщо у Вас є середнє спеціальна чи вища освіта,
це допомагає Вам? (можна вибрати 3 відповіді)*

Знайти собі місце на українському ринку праці	11,0
Мати добрі суспільні комунікації	44,0
Адаптуватися до типової української буденності (тип житла, їжа, транспорт, заклади дозвілля)	28,0
Знайти добру роботу	6,0
Налагоджувати добрі відносини з тими, серед яких Ви працюєте	17,0
Мати добрі відносини з сусідами	-
Вміти спілкуватися з представниками державної влади	17,0
Вміти спілкуватися з друзями своїх дітей	11,0
Інше	

Будування ієрархії відповідей респондентів на питання у чому освіта допомагає іммігрантам у приймаючий країні дало наступний результат:

<i>Мати добрі суспільні комунікації –</i>	<i>44%</i>
<i>Адаптуватися до типової української буденності (тип житла, їжа, транспорт, заклади дозвілля) –</i>	<i>28%</i>
<i>Налагоджувати добрі відносини з тими, серед яких Ви працюєте –</i>	<i>17%</i>
<i>Вміти спілкуватися з представниками державної влади –</i>	<i>17%</i>
<i>Знайти собі місце на українському ринку праці –</i>	<i>11%</i>
<i>Вміти спілкуватися з друзями своїх дітей –</i>	<i>11%</i>
<i>Знайти добру роботу –</i>	<i>6%</i>

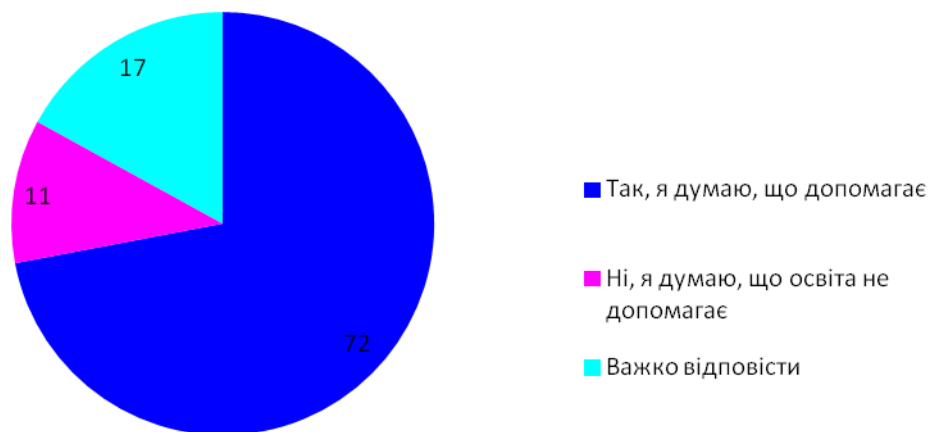
Домінування на першому місці можливості завдяки освіти мати добрі суспільні комунікації можна інтерпретувати як раціональне поєднання іммігрантами усіх наступних варіантів: комунікації буденні, робочі, з владою, з друзями дітей.

Питання про те, чи допомагає освіта іммігрантам вибудувувати комунікації у приймаючому суспільстві, було поставлено в анкеті в іншій редакції. Акцент зроблено на взаєморозумінні, дружбі, співпраці між українцями і тими, хто приїхав з інших країн.

*На Вашу думку, наявність освіти допомагає
взаєморозумінню, дружбі, співпраці між українцями і тими,
хто приїхав з інших країн?*

Так, я думаю, що допомагає	72,0
Ні, я думаю, що освіта не допомагає	11,0
Важко відповісти	17,0

На Вашу думку, наявність освіти допомагає взаєморозумінню, дружбі, співпраці між українцями і тими, хто приїхав з інших країн?

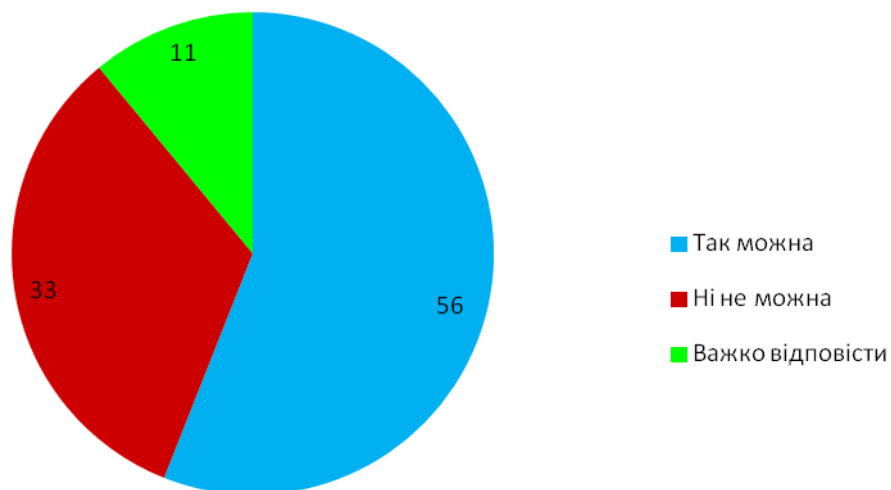
«Так, я думаю, що допомагає» відповіли 72%. Але 11% відповіли, що «Ні, я думаю, що освіта не допомагає» і 17% не змогли відповісти на це питання. Складно коментувати такий результат, можна тільки передбачати, що ці респонденти мали негативний досвід співпраці, спілкування з українцями, і не дійшли до взаєморозуміння.

Для уточнення ролі освіти у приймаючому суспільстві ми поставили питання в анкеті про оцінювання іммігрантами освіти, яку вони отримали у рідній країні.

Як Ви думаєте, чи можна в Україні бути успішним на підставі тієї освіти, що Ви отримали у рідній країні?

Так можна	56,0
Ні не можна	33,0
Важко відповісти	11,0

Як Ви думаєте, чи можна в Україні бути успішним на підставі тієї освіти що Ви отримали в рідній країні?

Відмітимо, що більше третини респондентів відповіли, що бути успішним на підставі освіти, яку вони отримали в рідній країні, не можливо. Але не можна не помічати, що майже 60% респондентів мають думку, що можливо. Головне у цьому результаті те, що іммігранти визнають непересічну роль освіти у житті людини.

Англійські соціологи, які досліджують проблеми адаптації іммігрантів, відмічають, що іммігранти виявляються особливо незахищеними в освіті, доступу до ринку праці та досягненні професійних навичок. Недоліки є найбільш очевидними за результатами випробувань на ранніх стадіях шкільної кар'єри [9].

Іммігранти добре розуміють, що їх діти зможуть бути успішними у приймаючому суспільстві, якщо вже на «ранніх стадіях шкільної кар'єри» вони будуть отримувати освіту взагалі і зокрема якісну освіту.

Хотіли б Ви, щоб ваші діти отримали освіту?

	<i>Так</i>	<i>Ні</i>	<i>Важко відповісти</i>
Середню освіту	-		
Середню спеціальну освіту	-		
Вищу	100,0		

Данні таблиці презентують наміри респондентів 100% надати дітям вищу освіту.

Якщо у Вас є діти шкільного віку, то де вони навчаються?

У типовій українській школі	17,0
У приватній школі	17,0
У гімназії	39,0
У ліцеї	11,0
У коледжі	11,0
В університеті	5,0
Інше	-

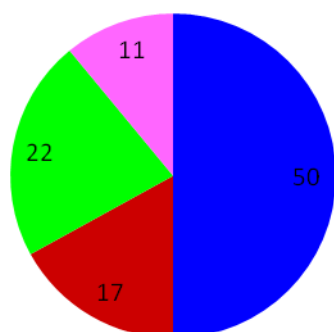

Де навчаються діти іммігрантів, які потрапили у нашу вибірку? Більшість відповіли, що в гімназії, однаковий відсоток тих, чії діти навчаються у типовій українській школі і у приватній школі. На третьому місці рівною мірою – у ліцеї і коледжі. І на останньому місці в університеті. Особливо у цієї інформації нічого не дивує. Можна пояснити малий відсоток дітей, які навчаються в університеті? тим фактом, що домінуючий вік наших респондентів до 40 років.

*Скажіть, будь ласка, з якими труднощами стикаються
Ваші діти при навчанні в українській школі?*

Труднощі при опануванні українською мовою	50,0
Труднощі спілкування з вчителями (діти їх бояться, не звертаються за допомогою, коли потрібно)	-
Труднощі спілкування з українськими школярами (ігнорують, не хочуть гратися, ображають, насміхаються)	17,0
Труднощі з опануванням різними навчальними дисциплінами	22,0
Що ще? Булінг	11,0

**Скажіть, будь ласка, з якими труднощами
стикаються Ваші діти при навчанні в
українській школі?**

- Труднощі при опануванні української мови
- Труднощі спілкування з українськими школярами (ігнорують не хочуть гратися, ображають, насміхаються)
- Труднощі з опануванням різних учбових дисциплін
- Що ще? булінг

Це питання є принциповим для нашого дослідження, тому що ми отримаємо інформацію, яка може бути базовою для складання рекомендацій для освітян. Ієрархічний розподіл відповідей на це питання виглядає наступним чином:

<i>Труднощі при опануванні українською мовою –</i>	<i>50%</i>
<i>Труднощі спілкування з українськими школярами (ігнорують, не хочуть гратися, ображають, насміхаються, буллінг) –</i>	<i>28%</i>
<i>Труднощі з опануванням різних учбових дисциплін –</i>	<i>22%</i>
<i>Труднощі спілкування з вчителями (діти їх бояться, не звертаються за допомогою, коли потрібно) –</i>	

Як бачимо, труднощі, з якими стикаються діти при навчанні в українській школі, мають чітке визначення і тому можна працювати над вибудовуванням освітньої стратегії для роботи з шкільною аудиторією, у якій присутні діти іммігрантів. Але виникає питання, чому немає зовсім відповідей у варіанті «Труднощі спілкування з вчителями (діти їх бояться, не звертаються за допомогою, коли потрібно)». Можна припускати, що питання здалося респондентам провокацією на ширість і вони не стали відповідати.

Зрозуміло, що українські викладачі мають зовсім невеликий чи зовсім не мають досвіду роботи з шкільною аудиторією, в якій присутні школярі-іммігранти. Викладачі вимушені і зобов'язані презентувати потрібний контент освітніх знань для іммігрантів. Крім цього, від викладача чекають вміння комунікувати, взаємодіяти з іммігрантською аудиторією.

Освіта є дуже важливим напрямком в імміграційній політиці держави, оскільки вона виступає фактором адаптування, комунікаційним засобом інтеграції іммігрантів у приймаюче суспільство. Дуже схожу важливу роль відіграє мова приймаючого суспільства. Опанування мовою дозволяє іммігрантам займати певне місце на ринку праці, досягати успіху у своїй роботі, відчувати себе солідарно у іншій країні, уникати певної повсякденної дискримінації.

На питання «Ви можете розмовляти українською мовою?» ми отримали позитивний результат. 56% респондентів можуть розмовляти українською мовою. Це ті іммігранти, які, передусім, перебувають у змішаних шлюбах, працюють в україномовному середовищі, котрі будують раціональні життєві плани у країні, в якій вони перебувають. Будемо вважати, що 44%, це ті іммігранти, які знаходяться на старті життя в Україні у якості іммігрантів і проблема опанування українською мовою скоро буде для них актуальною.

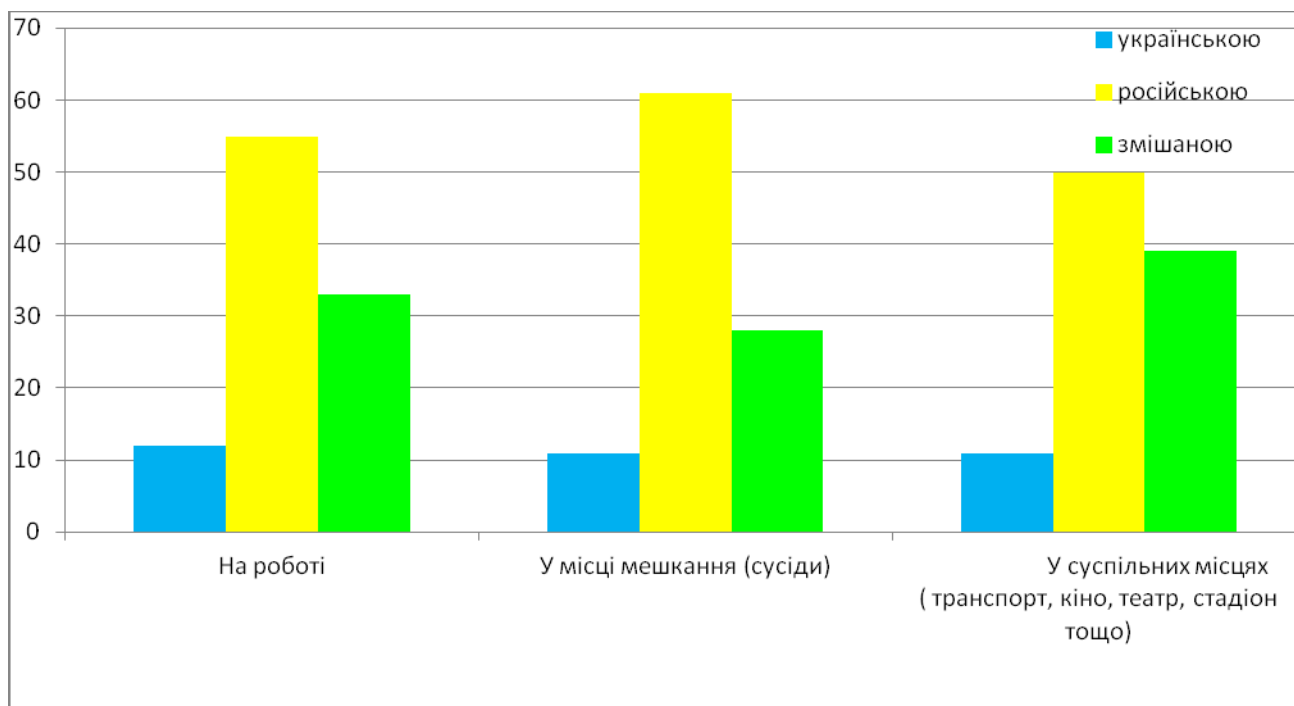
Ви можете розмовляти українською мовою?

Так	56,0
Ні	44,0

Якою мовою спілкуєтесь з оточенням ?

	<i>українською</i>	<i>російською</i>	<i>змішаною</i>
На роботі	12,0	55,0	33,0
У місці мешкання (сусіди)	11,0	61,0	28,0
У суспільних місцях (транспорт, кіно, театр, стадіон дещо)	11,0	50,0	39,0

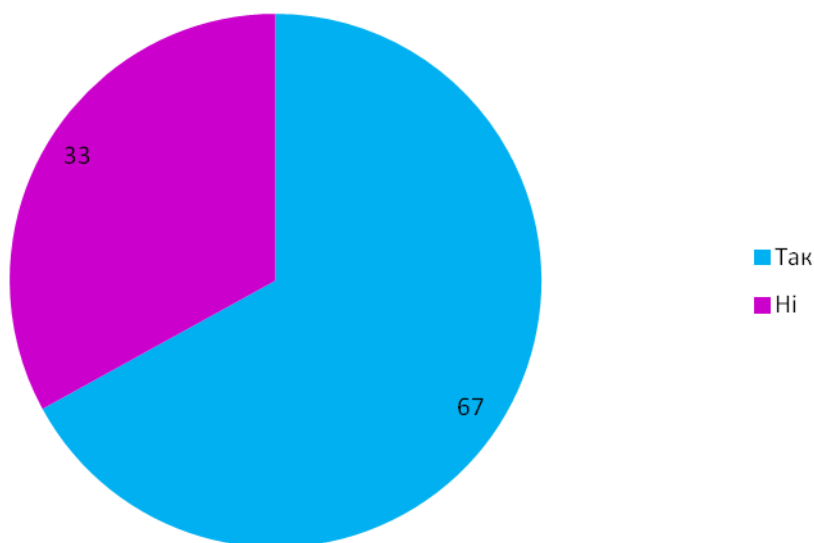
Відповіді на питання «Якою мовою спілкуєтесь з оточенням?» дають можливість зробити висновок, що більшість тих іммігрантів, хто розмовляє українською мовою, знає і розмовляє російською. І тому ми отримали результат, що на роботі 55% опитаних іммігрантів розмовляє російською, 33% змішаною і 12% українською. Точно така статистична послідовність при спілкуванні у місці мешкання (сусіди): 61% російською, 28% змішаною, 11% українською. Така ж статистична послідовність у питаннях спілкування у суспільних місцях (транспорт, кіно, театр, стадіон тощо): 50% російською, 39% змішаною, 11% українською. Але на підставі даних Табл. 14 можна робити позитивний прогноз про опанування іммігрантами українською мовою.

На питання «Якщо Ви не знаєте української мови, то хотіли би її вивчити?» 67% опитаних відповіли «так». Що стосується 33%, які відповіли «ні», то можна передбачати, що це іммігранти, які не планують жити в Україні.

*Якщо Ви не знаєте української мови,
то хотіли би її вивчити?*

Так	67,0
Ні	33,0
Важко відповісти	0,0

Якщо Ви не знаєте української мови, то хотіли би вивчити?

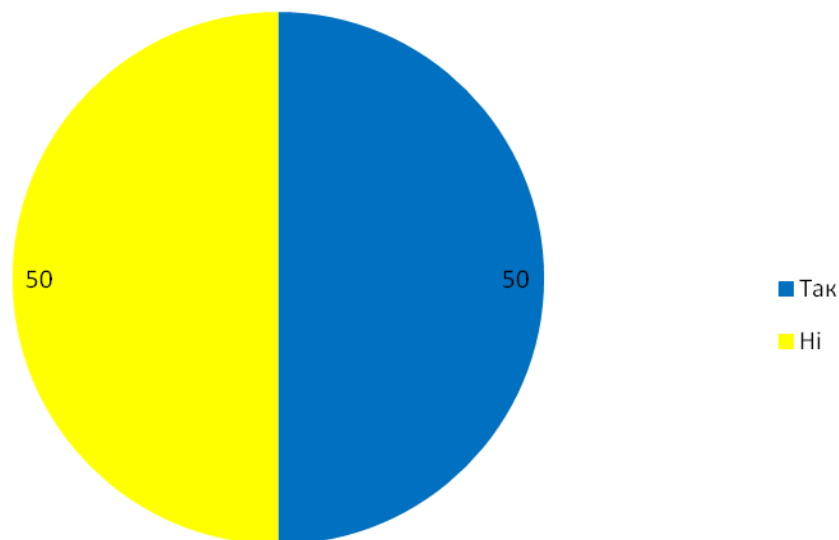

Серед тих респондентів, хто хотів би вивчати українську мову на питання «А Ви готові платити за навчання українській мови?» 50% відповіли «так». Зрозуміло, що останні 50% не хочуть вивчати українську мову за плату. Складно однозначно коментувати цей результат. У нас немає інформації, як відповідали іммігранти на це питання 5 років тому, можливо спостерігається позитивна динаміка. Але ми пропонуємо вважати цей результат позитивним і ще раз підкреслюємо – мова, це фактор прискорення інтеграції іммігрантів до приймаючого суспільства.

А Ви готові платити за навчання української мови?

Так	50,0
Ні	50,0

А Ви готові платити за навчання української мови?

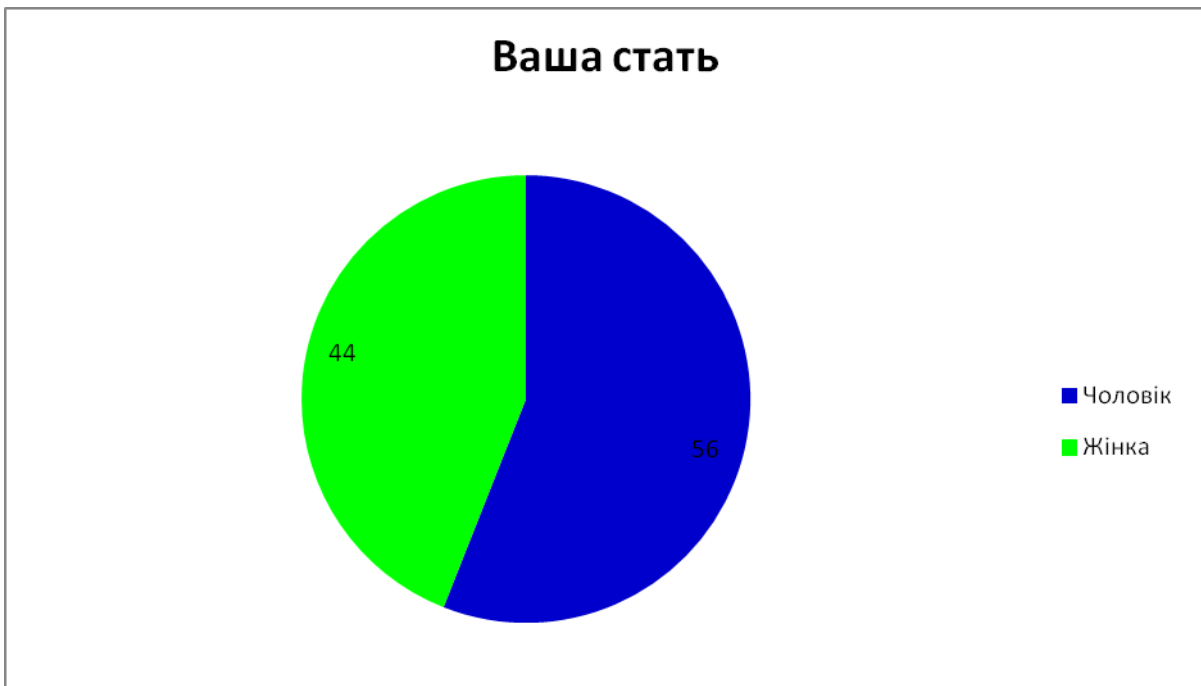
Соціальний портрет іммігранта (за результатами опитування)

- 56% чоловіки
- 44% жінки
- 61% – середній вік
- 28% – молодь
- 11% – дорослі люди за 50 років
- 100% – ісламська релігійна ідентичність
- 83% – одружені
- 17% – не одружені
- 72% мають вищу освіту
- 61% – підприємець
- 22% – господарка
- 17% лікар
- 67% – власне житло
- 33% – оренда
- 100% мають дітей
- 33% мають 4 дитини і більш
- 28% мають 2 дитини

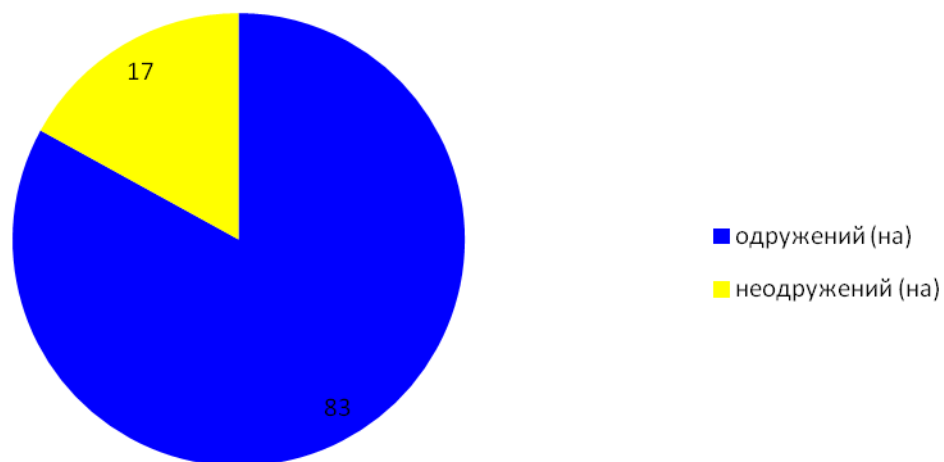
Отже, іммігрант в Україні, це переважно чоловік середнього віку, одружений, з вищою освітою, зайнятий у різного рівня бізнесові, з власним житлом, з ісламською релігійною ідентичністю, з наявністю дітей, зазвичай, більше 2.

Країни, з яких приїхали іммігранти:

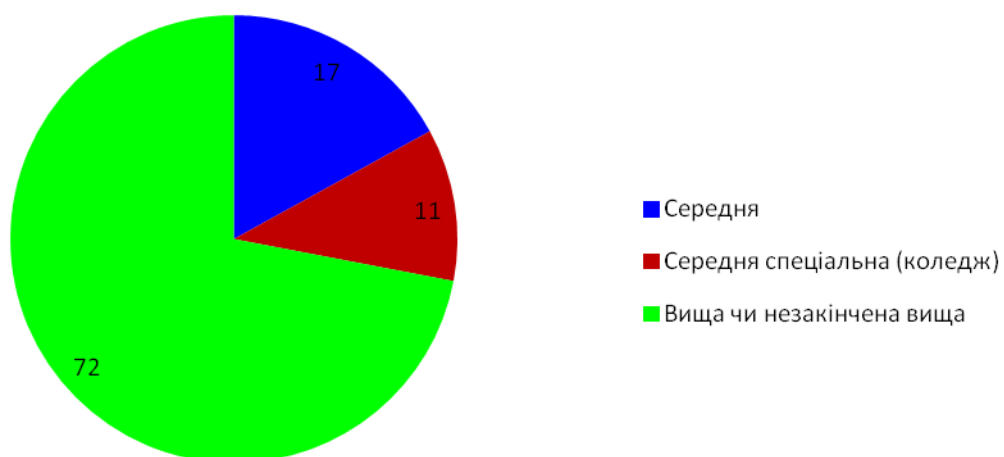
- Єгипет
- Туніс
- Сирія
- Кувейт
- Палестина
- Пакистан
- Азербайджан
- Молдова
- Росія – Кавказ

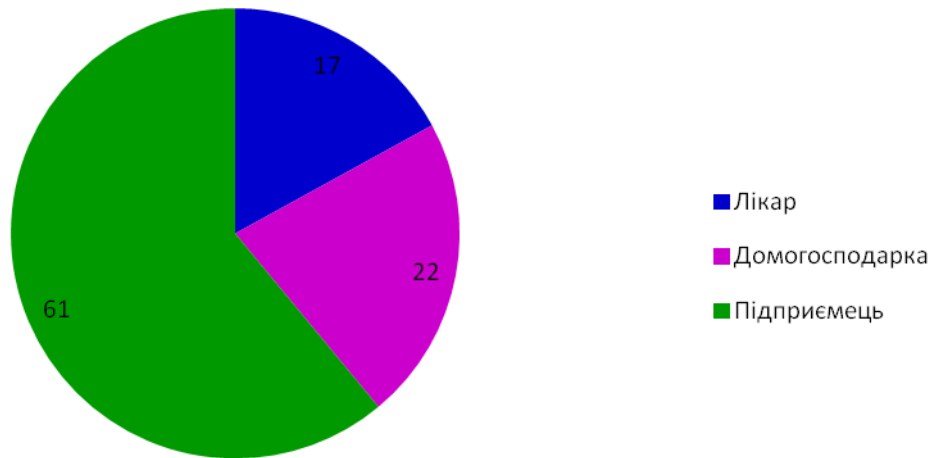
Ваш Сімейний стан

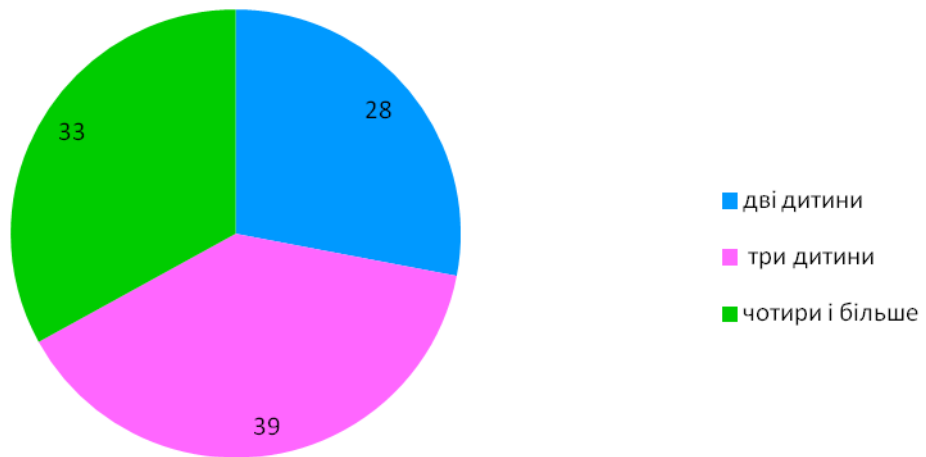
Ваша Освіта

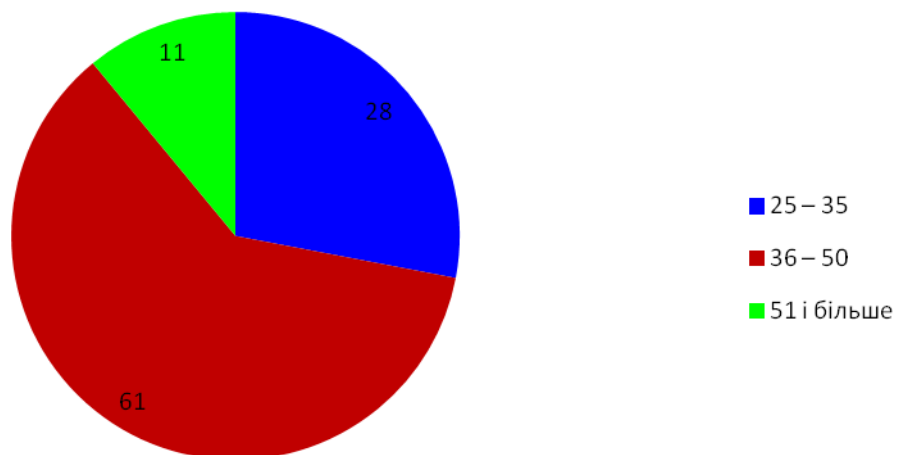
Вид зайнятості

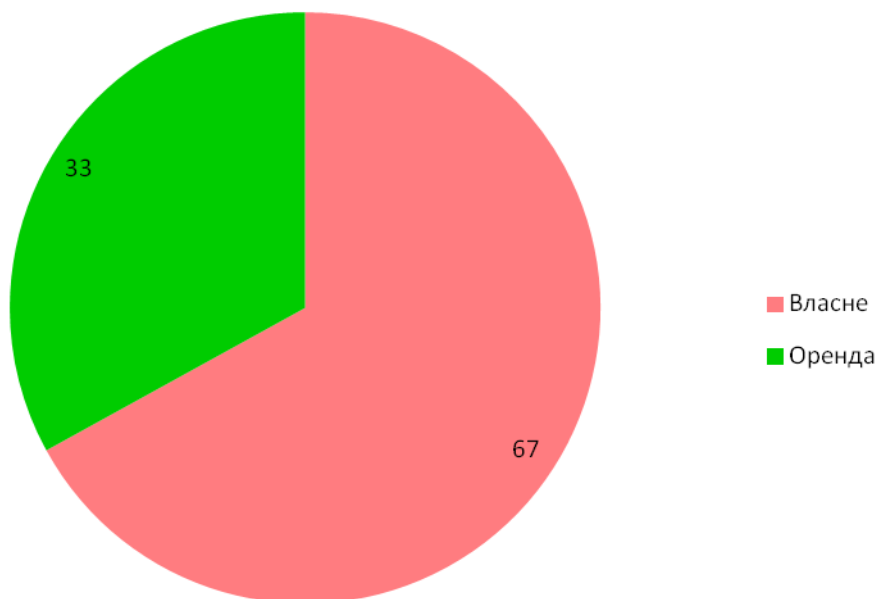
У вас є діти?

Ваш вік

Яке у Вас житло?

Висновки. Результати соціологічного дослідження про конструювання соціального портрету іммігрантів можуть бути предметом аналізу при оптимізації міграційної політики української держави. Той факт, що до України їдуть іммігранти в основному середнього віку, а третина іммігрантів це молодь, дозволяє передбачати, що вони не будуть зайвими на українському ринку праці. Потрібно вважати позитивним той результат, що більш половини іммігрантів мають вищу освіту і знаходять себе в такій діяльності як підприємство. Зрозуміло, що Україна є приваблива для іммігрантів достатньо замовленим вільним ринком праці, а також можливостями для комунікації з усім європейським простором. Але й цей факт може позитивно працювати на користь української держави.

Ganna Kisla

Social portrait of immigrants in Ukraine. The experience of sociological research

The article is a scientific study of migration processes in Ukraine. Migration processes can be considered as the main characteristic of the development of globalization. The article concludes that migration processes are mobile and are constantly being transformed. Creating a new methodology for the study of migration is an actual task. The empirical method of studying immigrants has a positive result. The article presents the result of the study: a social portrait of an immigrant. This information is the basis for the development of migration policy in Ukraine.

Keywords: migration processes, global development, empirical research, migration community, social space, social portrait.

Джерела:

- Брайчевська О., Волосюк Г, Малиновська О., Пилинський В., Попсон Н., Рубл Б.* Нетрадиційні іммігранти у Києві. Київ : Стилос, 2003. 447 с.
- Корнієнко О. О.* Особливості сучасного етапу міжнародних міграційних процесів *Економічний простір*. 2015. №104. С. 28-43. URL: file:///C:/Users/Asus/Downloads/ecpros_2015_104_5.pdf
- Малиновська О.* Міграційна політика : глобальний контекст та українські реалії. Київ : Інститут стратегічних досліджень, 2018. С. 15.
- Пассель Джеффри.* Демографія іммігрантської молоді : минуле, теперішнє і майбутнє = Passel, Jeffrey S. *Demography of Immigrant Youth : Past, Present, and Future.* Future of Children, SPR 2011 Book 21. P. 19-41.

- Прибиткова І.* Сучасні міграційні процеси в Україні. *Соціологія : теорія, методи, маркетинг* № 1, 2009.
- Тилли Ч.* Принуждение, капитал и европейские государства. 1990 – 1992 гг. Москва : *Территория будущего*, 2009. 328 с.
- Brettell Caroline, Hollifield James.* Migration theory : at the intersection of different disciplines. www.sociology.kpi.ua. (дата звернення : 25.03.2019).
- Heath Anthony, Rothon Catherine.* The second generation in Western Europe : Education, unemployment, and occupational attainment. *Annual Review of Sociology*. 2016. Book 34. P. 211-235.
- Lessard-Phillips, Li Yaojun.* Social Stratification of Education by Ethnic Minority Groups over Generations in the Uk. *Social Inclusion*. 2017. Book 5. P. 45-54.